

Ewa Rogowska-Cybulska

„Cześć, nasz Patronie, cześć” – o hymnach szkół imienia Jana Pawła II

Język - Szkoła - Religia 3, 247-262

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ewa Rogowska-Cybulska
Uniwersytet Gdański

„CZEŚĆ, NASZ PATRONIE, CZEŚĆ” – O HYMNACH SZKÓŁ IMIENIA JANA PAWŁA II¹

1. Hymny szkół, choć sięgają do najstarszej tradycji hymnu, definiowanego jako „uroczysta i podniosła pieśń pochwalna sławiąca bóstwo, bohaterskie czyny, wielkie idee i otoczone powszechnym szacunkiem wartości i instytucje”, należą do nowszej odmiany hymnów rozumianych jako „pieśni uznawane przez różne wspólnoty (narodowe, klasowe, organizacyjne) za symbol grupowej jedności i wyraz akceptowanych idei, postaw i dążeń, wykonywane w sytuacjach podniosłych i ważnych”².

¹ Szkoły te oprócz imienia *Jana Pawła II* noszą też inne związane z Papieżem imiona: *Papieża Jana Pawła II* (np. Gimnazjum im. Papieża Jana Pawła II w Nowogrodzie), *Ojca Świętego Jana Pawła II* (np. Gimnazjum Publiczne im. Ojca Świętego Jana Pawła II w Bogutach-Piankach), *Jana Pawła Wielkiego* (Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła Wielkiego w Nowych Żukowicach); *Karola Wojtyły* (np. Zespół Szkół nr 5 im. Karola Wojtyły w Barwałdzie Górnym), *Kardynała Karola Wojtyły* (np. Liceum Ogólnokształcące im. Kardynała Karola Wojtyły w Łopusznie), *Ks. Kardynała Karola Wojtyły* (np. Szkoła Podstawowa nr 2 im. Ks. Kardynała Karola Wojtyły w Zawoi Wilcznej), *Kardynała Karola Wojtyły Papieża Polaka* (Szkoła Podstawowa nr 3 im. Kardynała Karola Wojtyły Papieża Polaka w Łowiczu), *Księdza Kardynała Karola Wojtyły Pierwszego Papieża Polaka* (Szkoła Podstawowa nr 74 w Gdańsku im. Księdza Kardynała Karola Wojtyły Pierwszego Papieża Polaka). Niekiedy te różne imiona noszą szkoły znajdujące się w tej samej miejscowości, np. *Szkoła Podstawowa im. Ojca Świętego Jana Pawła II w Niegowici i Gimnazjum im. Ks. Karola Wojtyły w Niegowici*; *Gimnazjum nr 14 im. Jana Pawła II we Włocławku* i *Publiczne Gimnazjum nr 12 im. Karola Wojtyły we Włocławku*; też w różnych miejscowościach o tej samej nazwie: *Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Borkowie i Szkoła Podstawowa im. Papieża Jana Pawła II w Borkowie*. Rodzina Szkół Noszących imię Jana Pawła II liczyła w kwietniu 2007 r. 740 członków (<http://www.rodzina.org.pl/czlonkowie/alfabet09.html>), a nie wszystkie szkoły imienia Jana Pawła II do niej należą.

² tk [T. Kostkiewiczowa], Hymn, [w:] Słownik terminów literackich, pod red. J. Sławińskiego, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź 1988, s. 188.

To, że hymn szkoły postrzegany jest jako jeden z symboli szkolnych, potwierdza niekiedy wprost dokument zwany ceremoniałem szkoły, np. w *Ceremoniale Szkoły Podstawowej nr 9 im. Jana Pawła II w Elku* czytamy: „Szkoła Podstawowa nr 9 im. Jana Pawła II w Elku posiada: a) Patrona – Jana Pawła II, b) Sztandar, c) Hymn Szkoły, d) Ceremoniał Wewnątrzszkolny” (Elk SP³). Identyczne sformułowanie pojawia się w *Ceremoniale Szkoły Podstawowej nr 6 im. Jana Pawła II w Sanoku* (sp6. sanok.prox.pl/nauczyciele/dokumenty/ceremonial.pdf). Ceremoniały niektórych szkół zawierają też tekst szkolnego hymnu (np. *Ceremoniał Szkoły Podstawowej nr 9 im. Jana Pawła II w Elku*), ale w większości wypadków ograniczają się do opisu jego funkcji i okoliczności wykonywania (np. *Ceremoniał Szkoły Podstawowej nr 6 im. Jana Pawła II w Sanoku*), teksty hymnów szkół eksponuje się natomiast często na stronach internetowych szkół.

O przypisywaniu hymnowi szkoły ważnej roli w kształtowaniu postaw dzieci i młodzieży w zakresie odczuwania jedności z grupą świadczy umieszczenie zapisu o wymogu jego znajomości przez uczniów danej szkoły w dokumentach zwanych *programami wychowawczymi szkoły*, np. w *Programie wychowawczym Szkoły Podstawowej im. Jana Pawła II w Mogielnicy* stwierdza się, że: „Uczeń: [...] 13) zna hymn szkolny, pieśni religijno-patriotyczne regionu oraz hymn państwowy, wyróżnia hymn Unii Europejskiej”. Hymn szkolny został tu zatem potraktowany jako pierwszy w ciągu symboli przynależności do wspólnot terytorialnych, inicjujący związek młodego człowieka z większymi społecznościami: regionem, narodem i kręgiem kultury europejskiej. W praktyce ze znajomością tych tekstów przez uczniów bywa różnie, np. w reportażu z premierowego wykonania hymnu szkoły w Kleszczewie Kartuskim czytamy: „Na razie nauczył się go tylko szkolny zespół wokalny. – Teraz będziemy uczyć już wszystkich uczniów – zapewniała Krystyna Olszowa” (KK SP).

Jedną z najważniejszych cech hymnu szkoły jako gatunku wypowiedzi, w zasadzie jedyną jego cechą konstytutywną, są okoliczności jego wykonania. Opierają się one na tradycji, ale we współczesnej szkole

³ Skrót w nawiasach odsyła do *Rozwiązania skrótów* znajdującego się na końcu artykułu. Zawiera ono wykaz szkół, których hymny podałam analizie, i adresów internetowych, pod którymi można znaleźć ich teksty.

często są też kodyfikowane w statucie szkoły lub w ceremoniale szkolnym. W świetle tych dokumentów czasem stosownym do odśpiewania hymnu szkoły są uroczystości szkolne, w tym zwłaszcza apele szkolne, ściślej: wybrane apele szkolne – ze względu na potrzebę uwzględnienia w scenariuszu przynajmniej niektórych apeli hymnu państwowego. Na stronie internetowej Szkoły Podstawowej im. Jana Pawła II w Grucznie znajdujemy na ten temat ogólny zapis: „Hymn śpiewany jest podczas uroczystości szkolnych, nadając im podniosły charakter” (<http://www.spgruczno.republika.pl>). Ale już np. *Ceremoniał Szkoły Podstawowej nr 6 im. Jana Pawła II w Sanoku* reguluje okoliczności śpiewania hymnu szkoły i hymnu państwowego bardziej szczegółowo: „1. Na apelach szkolnych w klasach I–VI, z wyłączeniem świąt państwowych, śpiewany jest hymn szkoły. / 2. Na apelach szkolnych poświęconym uroczystościom państwowym śpiewany jest hymn Polski „Mazurek Dąbrowskiego” dwie zwrotki” (<http://sp6.sanok.prox.pl/nauczyciele/dokumenty/ceremonial.pdf>). Jeszcze bardziej rozbudowane są zasady wyboru pieśni śpiewanych podczas apeli szkolnych opisane w *Ceremoniale Szkoły Podstawowej nr 9 im. Jana Pawła II w Elku*, w szkole tej bowiem oprócz hymnu szkoły funkcjonują dwa odrębne hymny grup wiekowych (klas I–III i klas IV–VI): „1. Na apelach szkolnych w klasach I–VI, z wyłączeniem świąt państwowych, śpiewany jest hymn szkoły »Cześć, nasz Patronie, cześć!«, 2. Na apelach szkolnych klas I–III śpiewany jest hymn grupy wiekowej I–III »Przyszliśmy tutaj wszyscy wraz«, 3. Na apelach szkolnych klas IV–VI śpiewany jest hymn grupy wiekowej IV–VI »Oj-cze Święty prowadź nas«. 4. Na apelach szkolnych poświęconych uroczystościom państwowym śpiewany jest hymn Polski »Mazurek Dąbrowskiego«”.

Ze sprawozdań z uroczystości szkolnych umieszczanych na stronach internetowych szkół i gmin można natomiast wywnioskować, że szczególnie ważnym momentem wykonywania hymnów szkół są uroczystości nadania szkołom imienia, przekazania sztandaru, odsłonięcia pomnika patrona lub poświęconej mu tablicy. Z tymi wydarzeniami wiąże się często premierowe wykonanie hymnu, pisanego specjalnie na tę okazję. Wspomina o tym reportaż z uroczystości w Kleszczewie Kartuskim (5.01.2004): „Dzisiejszy dzień zapisze się w naszej szkolnej kronice jeszcze jednym ważnym wydarzeniem. Za chwilę po raz pierwszy zostanie odśpiewany hymn Publicznej Szkoły Podstawowej im. Jan Pawła II

– powiedziała pod koniec spektaklu jedna z uczennic. // I rzeczywiście. Uroczysty apel zakończono hymnem szkolnym. [...] Szkoła nie miała hymnu. I powstał. Nadarzył się doskonały moment, by go wykonać” (KK SP). O pierwszym odśpiewaniu hymnu szkoły podczas uroczystości nadania szkole patrona wspominają również sprawozdania z takich uroczystości w Szkole Podstawowej w Łęczycy (2 czerwca 2006 r., Łcz G), w Szkole Podstawowej nr 51 w Lublinie (9.06.2001 r., Lbn SP), w Gimnazjum z Oddziałami Integracyjnymi Nr 123 im. Jana Pawła II w Warszawie („W trakcie uroczystości miało miejsce premierowe wykonanie hymnu szkolnego”). Ze względu na wagę tego wydarzenia przejawiającą się w konieczności zapewnienia mu stosownej oprawy artystycznej w postaci spektaklu słowno-muzycznego hymnem szkoły staje się niekiedy pieśń okolicznościowa pisana na uroczystość nadania szkole imienia bez intencji uczynienia jej w przyszłości hymnem szkoły, np. o posiadaniu hymnu przez Szkołę Podstawową w Gruszczykach zdecydowała: „[...] uroczystość nadania imienia 18 maja 2003 r. Z tej okazji powstały słowa pieśni »Gruszczyce, Gruszczyce«, która stała się od tego momentu hymnem szkoły”; słowa tego hymnu w kilku miejscach wyraźnie nawiązują do okoliczności jego pierwszego odśpiewania: „*Dziś* Ojczy nasz Święty / hołd wielki składamy Ci”, „Gruszczyce szczęściem *dziś* żyją”, „Uczniowie w Gruszczykach / Patrona mają *już dziś*” (Gr SP). Jeszcze innym dowodem inspirującego wpływu wielkich uroczystości szkolnych na powstawanie hymnów szkół jest istnienie pieśni o statusie tymczasowego hymnu szkoły, o którym czytamy np. w sprawozdaniu z przekazania sztandaru Zespołowi Szkół im. Jana Pawła II w Zasutowie: „Po przekazaniu sztandaru uczniom, wszyscy uczniowie odśpiewali tymczasowy hymn szkoły” (http://www.nekla.pl/informator/oswiata_62.php).

Do szczególnie znaczących uroczystości, podczas których wykonuje się hymn szkolny, należą też święto patrona szkoły i/lub ślubowanie uczniów klas pierwszych, np. w Gimnazjum z Oddziałami Integracyjnymi Nr 123 im. Jana Pawła II w Warszawie: „W rocznicę tych wydarzeń [nadania szkole sztandaru] obchodzimy Święto Patrona Gimnazjum nr 123, a uczniowie klas pierwszych składają ślubowanie i śpiewają hymn szkoły” (<http://www.strumyk21.edu.pl/szkole/patron.htm>).

Hymn szkoły, podobnie jak pozostałe trzy symbole szkolne wymieniane przez cytowane wyżej ceremoniały: patron szkoły, sztandar i ceremoniał wewnętrzny, a także symbole szkolne wymieniane w cere-

moniałach innych szkół: logo szkoły, symboliczne drzewo (dąb im. Jana Pawła II, por. <http://www.spgruczno.republika.pl/>), pomnik patrona lub tablica ku jego czci, ma charakter nieobligatoryjny. Dająca się zaobserwować we współczesnej polskiej szkole tendencja do instytucjonalizacji życia organizacyjnego i rozbudowy ceremoniału szkolnego sprawia jednak, że coraz więcej szkół ma swój hymn. Np. na internetowych stronach szkół imienia Jana Pawła II znalazłam 48 różnych tekstów hymnów szkolnych (niektóre pieśni są hymnami kilku szkół).

O tym, jaki utwór pełni funkcję hymnu szkoły, decyduje oficjalna akceptacja określonego tekstu przez społeczność szkoły lub jej część, np. przez uczniów albo przez grono nauczycielskie lub tylko przez dyrektora szkoły, w wyniku głosowania lub w sposób mniej formalny. Np. *Statut Publicznej Szkoły Podstawowej nr 2 i Publicznego Gimnazjum nr 1 w Zespole Szkół im. Jana Pawła II w Szydłowcu* określa, że „4. Hymn, sztandar i ceremoniał szkolny uchwała Rada Pedagogiczna” (http://zsszydlowiec.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=62&Itemid=42).

Akceptacja może mieć albo formę wyboru spośród już istniejących tekstów napisanych nie po to, by być hymnami szkoły, lub spośród tekstów powstałych specjalnie na rozpisany przez szkołę (najczęściej wśród uczniów) konkurs, albo formę aprobaty wobec tekstu zamówionego u autora należącego do grona pedagogicznego lub zaproszonego spoza szkoły („zawodowego” poety). Wśród hymnów szkół im. Jana Pawła II zdecydowanie częstsze są utwory pisane specjalnie jako hymny szkół.

Zdarzają się też teksty o rodowodzie „mieszanym”, jak hymny Publicznej Szkoły Podstawowej nr 3 im. Jana Pawła II w Paczkowie oraz Publicznego Gimnazjum im. Jana Pawła II w Zarzeczcu. W tym pierwszym, składającym się z czterech zwrotek, dwie pierwsze zwrotki zostały przejęte bez zmian z pierwszej strofy i refrenu pieśni patriotycznej o incipicie *Jak długo w sercach naszych*, zaś dwie pozostałe to utwór oryginalny rozwijający motyw patrona szkoły (Pacz SP). Z kolei w hymnie gimnazjum w Zarzeczcu, zbudowanym z 5 zwrotek, oryginalna jest pierwsza strofa: *Nasz Ojciec Święty / kochany patronie / gimnazjaliści dziś ci ślubujemy: / być mocni duchem / i, że Pana Boga i wszystkich ludzi miłować będziemy*; natomiast cztery pozostałe zwrotki to dostosowane pod względem spójności treściowej i składniowej do zwrotki pierwszej wybrane strofy utworu Adama Asnyka *Miejmy nadzieję!*, kolejno:

ósma (ostatnia), pierwsza, trzecia i czwarta; część ta zaczyna się słowami: *A słów przysięgi strzec będziemy wiernie / i przechowywać idealów czystość*, które weszły na miejsce Asnykowego dwuwersu: *Lecz nie przestajmy dać im moc i zbroję / I przechowywać idealów czystość*.

Autorami hymnów szkół im. Jana Pawła II są zazwyczaj nauczyciele i/lub uczniowie szkoły. Często informacje na ten temat można znaleźć na stronach internetowych szkół, np. na stronie Szkoły Podstawowej im. Jana Pawła II w Zakopanem: „maj 2005 r. – został rozstrzygnięty konkurs na napisanie tekstu do Hymnu Szkoły. Zwyciężyła Magdalena Wieczorek uczennica klasy V, która wraz z mamą napisała słowa Hymnu” (Zk SP); na stronie Szkoły Podstawowej w Kleszczewie Kartuskim: „[...] autorem tekstu jest Marzenna Dąbrowska, polonistka z kleszczewskiej szkoły. Muzykę natomiast skomponował Andrzej Nowak, nauczyciel ze szkoły muzycznej w Kościerzynie” (KK SP); na stronie Gimnazjum z Oddziałami Integracyjnymi Nr 123 im. Jana Pawła II w Warszawie: „Autorem słów hymnu jest p. Joanna Sutkowska, nauczyciel języka polskiego w naszym Gimnazjum”; na stronie Gimnazjum w Łęczycy: „odśpiewanie hymnu szkolnego, który napisali nauczyciele gimnazjum – Państwo Ewa i Jerzy Pawałowscy” (Łcz G); na stronie Szkoły Podstawowej im. Jana Pawła II w Prostkach: „Autorką słów i melodii jest nauczyciel muzyki p. Barbara Orłowska” (Pr SP); na stronie Zespołu Szkół w Klimkówce: „Słowa i muzykę do naszego hymnu napisała siostra katechetka Elżbieta Dębińska” (Klm ZS); na stronie Szkoły Podstawowej w Grucznie: „Tekst do hymnu szkoły ułożony został we wrześniu 2004 r. przez p. mgr Jana Gackowskiego, do muzyki skomponowanej przez p. mgr Elżbietę Górską – nauczycieli naszej szkoły” (<http://www.spgruczno.republika.pl/>), na stronie Klubu Miłośników Ziemi Magnuszewskiej w sprawozdaniu z nadania 15 października 2006 r. imienia Jana Pawła II Publicznej Szkole Podstawowej w Chmielewie: „Słowa ułożyła uczennica klasy 5 Magdalena Wachnik, a muzykę skomponował zaprzyjaźniony ze szkołą Jan Fedorowicz” (http://www.magnuszew.info/index.php?option=com_content&task=view&id=233&Itemid=2); na stronie Zespołu Szkół w Łapanowie: „Hymn naszej szkoły został ułożony pod kierunkiem opiekunki świetlicy Pani J. Łabędy” (http://209.85.129.104/search?q=cache:dICzNZNiGkEJ:lapanowosz.w.interia.pl/hist.html+hymn+szko%C5%82y+im.+jana+paw%C5%82a+II&hl=pl&ct=clnk&cd=508&gl=pl&lr=lang_pl).

2. Istotną cechą hymnu szkolnego, traktowanego jako jeden z symboli szkoły, jest sposób uwzględnienia w treści i strukturze utworu innych symboli szkoły, zwłaszcza postaci patrona, jeśli szkoła go posiada.

2.1. W wypadku hymnów szkół im. Jana Pawła II postać patrona szkoły bywa w nich uwzględniana lub – znacznie rzadziej – nieuwzględniana niezależnie od tego, czy utwór powstawał z przeznaczeniem na hymn szkoły, czy w innych okolicznościach.

W grupie hymnów szkół wybranych spośród gotowych utworów poetyckich żadnego związku z postacią Jana Pawła II nie wykazuje np. wiersz Adama Asnyka pt. *Miejcie nadzieję*, funkcjonujący jako hymn Gimnazjum nr 14 im. Jana Pawła II w Bielsku-Białej (www.g14.ids.bielsko.pl/hymn.htm).

Pośród znalezionych przeze mnie 45 pieśni powstałych jako hymny szkół nie odwołuje się natomiast do postaci Papieża 9 hymnów: Zespołu szkół im. Jana Pawła II w Łapanowie o incipicie *Nigdy nie splamimy szkoły imienia* (http://209.85.129.104/search?q=cache:-dICzNZNiGkEJ:lapanowwsz.-w.interia.pl/hist.html+hymn+szko%C5%82y+im.+jana+pa+w%C5%82a+II&hl=pl&ct=clnk&cd=508&gl=pl&lr=lang_pl), Zespołu Szkół Podstawowo-Gimnazjalnych im. Jana Pawła II w Łososinie Dolnej pt. *Hasło szkolne* (<http://www.zslososina.lososina.iap.pl/informacje/wychowawczy.pdf>), Publicznej Szkoły Podstawowej im. Jana Pawła II w Mokobodach o incipicie *Każdy z nas już od dziecka chce uczyć się* (<http://www.mokobody.pl/moko/szkpod/psp1.html>), Gimnazjum im. Jana Pawła II w Mroczy o incipicie *Tu gdzie szkolna drużyna* (www.ginazjummrocz.pl/), Gimnazjum im. Jana Pawła II w Płaskiej o incipicie *Nad błękitną wstęgą wody opasana wstęgą lasów* (<http://www.gimnazjumplaska.republika.pl/>), hymn Gimnazjum im. Jana Pawła II w Rudzicy o incipicie *Wszystko co najpiękniejsze zawsze jest przed nami...* (www.jasienica.pl/zsrudzica/hymnszkoly.html), Gimnazjum im. Jana Pawła II w Suchym Lesie o incipicie *Kiedy spoglądasz w oczy gwiazd* (<http://www.suchy-las.com/Trd.htm>), Szkoły Podstawowej im. Jana Pawła II w Trzebieniu o incipicie *Dokąd biegniesz bardzo wcześnie* (<http://stolar.com.pl/szkola/hymn%20szkoly.htm>), hymn grupy wiekowej I–III w Szkole Podstawowej nr 9 im. Jana Pawła II w Ełku o incipicie *Przyszedliśmy tutaj wszyscy wraz* (www.sp9.elk.edu.pl/strony/szkola~/ceremonia.php).

Wśród hymnów, na które wybrano jeden z istniejących już utworów, pośredni związek z postacią Jana Pawła II zachodzi w wypadku hymnu Szkoły Podstawowej im. Jana Pawła II w Węgrze: jest nim *Bar-ka*, „ulubiona pieśń Papieża”, jak podkreśla się w sprawozdaniu z obchodów trzeciej rocznicy nadania szkole imienia (<http://www.czerniceborowe.pl/wegra.htm>). Natomiast w strukturze utworu postać i imię Jana Pawła II pojawiają się np. w należącej do repertuaru zespołu „Golec uOr-kestra” pieśni pt. *Leć muzyczko*, wybranej na hymn m.in. przez Gimnazjum im. Jana Pawła II w Twardorzeczce (http://www.tenit.com.pl/~gm_twardorzeczka/-hymn.html) i Gimnazjum im. Jana Pawła II w Iwinach. O tym, że takich szkół jest więcej, mówił Łukasz Golec w rozmowie z dziennikarzem tygodnika „Niedziela”: „Mamy w swoim repertuarze hymn wielu szkół, to jest piosenka „Leć muzyczko”, którą żegnaliśmy Jana Pawła II. Nie wiem, czy jakiś artysta może się poszczycić czymś takim. To są szkoły noszące imię Jana Pawła II i specjalnie się zgłosiły do Golec uOrkiestry, że im się podoba ta właśnie piosenka, i że chcą żeby była ich hymnem. Uczestniczyliśmy w kilku takich uroczystościach, wyglądało to mniej więcej tak: wchodzi poczty sztandarowe, sala „powstań” i „do hymnu” i hymn – nasza piosenka, aż ciarki idą po grzbiecie”⁴.

Zupełnie wyjątkowy jest pod tym względem status pieśni pt. *Patronie nasz*, napisanej przez księdza Hieronima Chamskiego i wydanej jako *Hymn szkół im. Jana Pawła II na 2 głosy, chór SATB, SAB, trąbkę i organy* przez wydawnictwo „Hejnał” (Płock 2006). Została ona przyjęta jako hymn przez wiele szkół z Rodziny Szkół Papieskich, np. przez Zespół Szkół im. Jana Pawła II w Pobiednie (<http://zspobiedno.webpark.pl>) i Liceum Ogólnokształcące w Biłgoraju (Bił LO).

Spośród zebranych przeze mnie 44 utworów pisanych jako hymny szkół im. Jana Pawła II (razem z tekstem księdza Hieronima Chamskiego, ale bez piosenki zespołu Golec uorkiestra, która nie powstała jako hymn szkoły) w 36 znajdują się różnego rodzaju odwołania do postaci Patrona.

2.2. Nawiązania te różnią się pod względem ilościowym.

² Golec uOrkestra: dziarsko i charakternie. Z Łukaszem Golcem rozmawia Karol Białkowski, „Nie-dziela. Tygodnik Katolicki”, edycja wrocławska, nr 7 z 18 II 2007 r.

Janowi Pawłowi II w różny sposób poświęcone są w całości teksty 15 utworów: wszystkie cztery zwrotki i refren hymnu Szkoły Podstawowej nr 7 im. Jana Pawła II w Oleśnicy pt. Hymn „*Siódemki*” oraz hymnu Katolickiej Szkoły Podstawowej w Zakopanem im. Jana Pawła II, wszystkie trzy zwrotki i refren hymnu Szkoły Podstawowej im. Jana Pawła II w Mogielnicy pt. *Wypłyni na głębie!*, hymnu Gimnazjum im. Jana Pawła II w Chociwlu oraz hymnu Zespołu Szkół im. Jana Pawła II w Masłowie, obie zwrotki i refren hymnu Publicznego Gimnazjum im. Kardynała Wojtyły w Czańcu, hymnu Zespołu Szkół im. Jana Pawła II w Duczkach, hymnu Szkoły Podstawowej im. Jana Pawła II w Zarzeczcu, hymnu Szkoły Podstawowej nr 17 im. Jana Pawła II w Chorzowie oraz hymnu Szkoły Podstawowej im. Jana Pawła II w Pyzdrach, jedyna zwrotka i refren hymnu Szkoły Podstawowej nr 1 im. Jana Pawła II w Wadowiach; a spośród hymnów szkół pozbawionych refrenów: wszystkie cztery zwrotki hymnu Szkoły Podstawowej im. Jana Pawła II w Benicach oraz hymnu Szkoły Podstawowej nr 3 im. Jana Pawła II w Kasince Małej, obie zwrotki hymnu Zespołu Szkół Publicznych im. Jana Pawła II w Klimkówce oraz hymnu Gimnazjum im. Jana Pawła II w Łęczycy.

W pozostałych 21 hymnach o patronie szkoły wspominają większe lub mniejsze fragmenty, przy czym tylko w hymnie Szkoły Podstawowej w Prostkach przyczyną uwzględnienia postaci Jana Pawła II wyłącznie w czwartej z czterech zwrotek jest historia tekstu, o której piszą na stronie internetowej uczniowie: „Nasza szkoła ma swój hymn, który powstał w 2002 r. [...] Ostatnia zwrotka powstała w 2006 r., kiedy to nasza szkoła otrzymała imię Wielkiego Polaka” (Pr SP).

W 4 utworach do postaci patrona szkoły nawiązują tylko refreny; dzieje się tak w hymnach: Szkoły Podstawowej nr 21 im. Jana Pawła II w Nowym Sączu, Gimnazjum im. Jana Pawła II w Rychwale, Szkoły Podstawowej nr 9 im. Jana Pawła II w Ełku oraz w hymnie grupy wiekowej IV-VI tej szkoły. Tylko raz zachodzi sytuacja odwrotna, gdy nawiązania do postaci patrona szkoły występują we wszystkich zwrotkach, brak ich zaś w refrenie; dotyczy to dwuzwrotkowego hymnu Gimnazjum nr 2 im. Jana Pawła II w Luboniu.

W 5 tekstach występuje związek z postacią patrona szkoły wybranych zwrotek i refrenu: dwu pierwszych z trzech zwrotek i refrenu hymnu Szkoły Podstawowej im. Jana Pawła II w Podolu Górowej, dwu ostatnich z trzech zwrotek i refrenu hymnu Patronie nasz ks. Hieronima

Chamskiego, pierwszej z dwu zwrotek i refrenu Publicznego Gimnazjum im. Jana Pawła II w Borzęcinie, ostatniej z dwu zwrotek i re-frenu hymnu Gimnazjum im. Jana Pawła II w Żarowie oraz drugiej z trzech zwrotek i refrenu hymnu Szkoły Podstawowej im. Jana Pawła II w Gruszczykach.

Również w 5 hymnach pozbawionych refrenu treści związane z postacią papieża zawierają tylko wybrane zwrotki: pierwsza z dwu zwrotek hymnu Szkoły Podstawowej nr 3 im. Jana Pawła II w Sędziszowie Małopolskim, druga z czterech zwrotek hymnu Szkoły Podstawowej i Gimnazjum w Kluczach, trzecia z czterech zwrotek hymnu Zespołu Szkół im. Jana Pawła II w Sadku-Kostrzy, pierwsza z pięciu zwrotek hymnu Publicznego Gimnazjum im. Jana Pawła II w Zarzeczcu oraz dwie ostatnie z czterech zwrotek hymnu Publicznej Szkoły Podstawowej im. Jana Pawła II w Paczkowie.

Ponadto 4 teksty wykazują związek z patronem w wybranych zwrotkach, nie wykazują go zaś w refrenie: dwie ostatnie z trzech zwrotek hymnu Publicznej Szkoły Podstawowej nr 3 im. Jana Pawła II w Żaganiu pt. *Pierwsze kroki* oraz hymnu Szkoły Podstawowej im. Jana Pawła II w Kleszczewie Kościerskim, pierwsza z dwu zwrotek hymnu Szkoły Podstawowej nr 51 im. Jana Pawła II w Lublinie, a także ostatnia z czterech zwrotek hymnu Szkoły Podstawowej im. Jana Pawła II w Prostkach.

Natomiast w trójzwrotkowym hymnie Gimnazjum im. Jana Pawła II w Gdańsku nawiązanie do postaci Papieża zajmuje jedną liniijkę.

2.3. Nawiązania do postaci patrona szkoły mają też różny stopień jawności.

W większości hymnów szkolnych występuje jednoznaczna identyfikacja Patrona szkoły, przede wszystkim dzięki zastosowaniu papieskich imion i/lub tytułu Papieża lub Ojca Świętego (por. M. Kucala, *Jego Świątobliwość Ojciec Święty Jan Paweł II, papież*, „Język Polski” LXXXII, 2002, s. 161-164).

Imionom Jan Paweł II w tekstach zebranych hymnów zawsze (ze względów grzecznościowych) towarzyszą dodatkowe określenia, zarówno w funkcji zwrotu do adresata, np. *Święty Janie Pawle II / przez życia Twego zasługi / pozwól byśmy się kochali* (KM SP), jak i w wypowiedziach o Papieżu: *bo papież Jan Paweł II / Został naszym patronem* (PG SP), *Dla Polski wniósł wielkie zasługi / Papież Polak Jan Paweł II* (OI SP), *Odpowiedź trafną chyba znasz / Jan Paweł II patron nasz* (OI SP),

Zeszytów parę, lektur rząd, / Jan Paweł II patron nasz (Gd G), *Przez Polaka* (w wersji pisanej) // *Rodaka* (w wersji słuchanej) *Jana Pawła II patrona szkoły* (Klm ZS), *Jan Paweł II największy z Polaków / naszym patronem* (Lbn SP), *wybrałaś imię wielkiego Polaka, Rodem z Wadowic to dobry znak. / Nas Ojciec święty, Obywatel Świata, / Jan Paweł II patron szkolnych lat* (Wad SP). Natomiast forma bez liczebnika porządkowego może występować samodzielnie, zwłaszcza w funkcji patetycznego zwrotu do adresata, np. *Janie Pawle, w przyszłość idziem już nadzieją* (Mog SP), *Janie Pawle, trwaj w serach i czynach / Szkolnej braci* (Ducz ZS), *Janie Pawle powiedz nam / Jak wytyczyć prosty szlak* (Żar G), ale też w wypowiedziach o Papieżu: *Z naukami Jana Pawła w dorosłym już świecie / przeżyjemy cudownie swoje życie* (KK SP), choć w tych ostatnich może zostać rozbudowana: *Próbuj wzorzec mieć w papieżu / Janie Pawle - sercu serc* (NS SP), *Sam Papież Jan Paweł, patron nasz na lata, / Wskazał na nas młodych - jako przyszłość świata* (Kl SPiG). Interesująca wieloznaczność zachodzi w apostrofie użytej w hymnie zespołu szkół w Masłowie: *O Janie Pawle wielki nasz patronie* (Mas ZS), w której nie do końca jasny jest związek składniowy epitetu wielki (pisanego małą literą, przedzielonego średniówką).

Wyrażenia **Papież i Ojciec Święty** funkcjonują w tekstach hymnów szkół im. Jana Pawła II jako deskrypcje określone jednoznacznie odsyłające do postaci Jana Pawła II. Obudowane przymiotnikiem polski, rzeczownikiem *Polak* lub tożsamym referencjalnie dla użytkowników języka polskiego zaimkiem dzierżawczym *nasz*, stanowią deskrypcje określone językowo zupełne. Występując samodzielnie, są deskrypcjami określonymi językowo niezupełnymi wyznaczającymi jednoznacznie w określonej sytuacji mówienia (GWJP 310), tzn. dla Polaków mówiących do Polaków (wówczas *Papież* to na mocy konwencji właśnie Jan Paweł II).

Tytuł *Papieża* w hymnach szkół im. Jana Pawła II samodzielnie bywa stosowany tylko w wypowiedziach o Ojcu Świętym: *Dola ludzi nas obchodzi, / Bo patronem naszym papież jest* (Chrż SP), *Nasza szkoła się raduje, / Że jej Papież patronuje* (KM SP), „*Przyszłość należy do was*”, *Tak Papież mówił nam* (Pacz G), *W którą stronę iść już wiemy / Bo nam przykład Papież dał* (Żag SP), w refrenie jednego z hymnów wymiennie ze słowem *Polak*: *Szkoło nasza szkoło / ucznia stać na taki gest / żeby uczyć się wspaniale, / gdy patronem papież jest, / gdy patronem Polak jest*

(Rych G). W bezpośrednich zwrotach adresatywnych wyraz papież pojawia się tylko obudowany epitetem podkreślającym polskość Jana Pawła II: *Ty polski Papieżu, ty polski pielgrzymie, / Jesteś nadal z nami, choć twój grób jest w Rzymie* (Ben SP), *Mów do nas Ojczy, Papieżu Polaku / Wlej w nasze serca zapal, poświęcenie* (Brz G). Taki epitet często też bywa określeniem rzeczownika papież w wypowiedziach trzecioosobowych: *Bo lepiej być, niż dużo mieć, / jak uczył papież Polak – światło na-szych serc* (Ducz ZS), *Papież Polak Twym patronem / mistrzem dusz* (SK ZS), nawet w szeregu z synonimicznym tytułem ojca świętego: *Wśród największych – Tyś największy / papież Polak Ojciec święty* (Pzdr SP). Zdarzają się też użycia wyrazu papież w wypowiedziach o Janie Pawle II z przydawką dzierżawczą nasz: *I wciąż zabiegał Papież nasz / By pokój gościł w każdym z nas* (Ol SP).

Tytułu *Ojca Świętego* używa się samodzielnie zarówno w funkcji zwrotu do adresata: *Ojczy Święty, prowadź nas* (Ełk SP IV-VI), *Nasza gromka pieśń, Ojczy Święty, / pokazuje treść doniosłą, co tu kryć* (Zrz SP), jak i w wypowiedziach o Papieżu: *Gruszczyce szczęściem dziś żyją, / Kochają Ojca Świętego* (Gr SP), *Niech zawsze Ojciec Święty / Drogą prowadzi nas* (Pacz SP), *Niech Ojciec Święty – jako wzór / Skrzydeł doda, by sięgnąć chmur* (RW G), *Niech Ojciec Święty nam wszystkim pomoże dosięgnąć gwiazd* (SM SP). W obu funkcjach występują też wersje tego tytułu rozszerzone o epitet i/lub dopowiedzenie, np. w zwrocie do adresata: *Dziś Ojczy nasz święty / hold wielki składamy Ci* (Gr SP), *czcigodny Ojczy nasz Święty, twe życie wzorem dla wszystkich nas* (SM SP), *Nasz Ojczy Święty, nasz patronie / hymn ten niechaj zabrzmi na cześć Tobie* (Zrz SP), w wypowiedzi o Papieżu: *A nasz patron Ojciec Święty / zawsze nami jest przejęty* (Pr SP), a także wersje skrócone o przymiotnik święty, np. w zwrocie do adresata: *Błogosław nam dnia każdego / Ojczy z Tronu Niebieskiego* (KM SP), w wypowiedziach o Papieżu: *Poradzimy wszystkim dzieciom / aby śladem Ojca szły* (Żag SP).

W wypowiedzi trzeciosobowej pojawia się także parafraza papieskiego tytułu: *Kiedy kieruje pośród fal / sternik Piotrowej łodzi* (Pzdr SP).

Funkcję identyfikującą w hymnach szkół im. Jana Pawła często pełni także wyraz *patron*, na zasadzie deskrypcji określonej językowo niezupełnej wyznaczającej jednoznacznie w danej sytuacji mówienia, mianowicie dla członków społeczności danej szkoły i osób znajdujących tę spo-

łeczność jako związaną ze szkołą im. Jana Pawła II. Dla innych odbiorców wyraz ten stanowi deskrypcję nieokreśloną, toteż stosuje się go w tekstach hymnów zazwyczaj w szeregu z innymi nazwami lub gdy te inne określenia, takie jak Jan Paweł (II), *Ojciec Święty* lub *Papież*, zostały użyte w innych fragmentach tego samego utworu. Użycie słowa *Patron* podkreśla szczególność relacji społeczności danej szkoły wobec Papieża, wpływając na intymizację tej relacji.

Tylko wyjątkowo bywa ono używane – w wypowiedziach o papieżu – bez żadnej przydawki, np. *niech Patron nam pokaże / I właściwą drogę wskaże* (Pzdr SP), zazwyczaj towarzyszy mu zaimek dzierżawczy *nasz*, zarówno w zwrotach do adresata, np. *Cześć, nasz patronie, cześć* (Ełk SP), (Mog SP), *Patronie nasz, my Twoim śladem / chcemy się piąć, aż po zwycięstwo* (Bił LO), jak i w wypowiedziach o Papieżu: *Patron, np. Dobrym przykładem patron nasz* (Ol SP), *Chcemy się uczyć, niech nasza wiedza / sławi ojczyznę, którą kochał Patron nasz* (Ducz ZS), rzadziej – w wypowiedziach o Papieżu inne wyrazy określające, np. *Możemy być dumni z takiego patrona* (Ben SP), *Moim mistrzem niech będzie od dziś patron szkoły* (KK SP), zaś w zwrotach adresatywnych dopowiedzenia, np. *Słuchajmy słów Patrona, / Nauczyciela Świata* (Łoń G).

W wypowiedziach o Papieżu występują również – ale w sąsiedztwie deskrypcji określonych – bardziej oryginalne deskrypcje o charakterze niejednostkowym, odwołujące się przede wszystkim do polskości Jana Pawła II, np. *Miłość nam dał, jak mocarze dają broń, / rodak nam – Polak patriota* (Czan G), *O, Ty Ziemię Piastów [...], Wydałaś dla świata Świętego Kapłana, Który służył ludziom i odszedł do Pana* (Ben SP), ale też np. do stroju papieża: *Ta biała postać, cząstka historii tej Polskiej ziemi / tu się urodził tu swą ojczyznę miał* (Mas ZS).

W zwrotach adresatywnych i w wypowiedziach o Papieżu również często występują pojedyncze grupy nominalne i ich dwuelementowe szeregi, wyjątkowy charakter mają szeregi trójelementowe, np. *Patronie nasz, Ojcie z Polski, Kardynale / Z Tobą złączeni w modlitwie i pracy / wyciągamy dłoń, by słowo zmienić w czyn* (Czan G).

W kilku hymnach szkół im. Jana Pawła II identyfikację ich bohatera zapewniają środki językowe inne niż jego nazwa lub deskrypcja określona.

W tekście hymnu Szkoły Podstawowej w Zakopanem brakuje wprawdzie rzeczownika nazywającego Papieża, jego jednoznaczną identyfika-

cję umożliwiła jednak odniesienie już w pierwszym zdaniu utworu do jego adresata wyrażenia tron papieski: *Przez Boga z wielu wybrany zostaleś / na tron papieski szczególnej godności* (Zk SP).

W hymnie Gimnazjum im. Jana Pawła II w Łęczycy, w którym nazwa papieża występuje tylko w tytule Janie Pawle II, identyfikacja adresata utworu odbywa się przez przypisanie mu – w formie cytatów – jego najbardziej znanych wypowiedzi: *Zawsze mówiłeś: nie lękaj się, / wypłyń na głębie, nadzieję miej, / poszukuj prawdy, otwórz jej drzwi- / z godnością w swoim sercu żyj* (Łęcz G).

Natomiast w hymnie Gimnazjum im. Jana Pawła II w Chociwlu, mimo że nazwa jego bohatera została wprowadzona już do pierwszego dwuwiersu: *My jesteśmy przyszłością dla świata – / To zadanie powierzył Ojciec nam* (Chc G), jego identyfikacja nie jest jednoznaczna, gdyż określenie Ojciec może odnosić się w tym kontekście i do Ojca Świętego, i do Boga Ojca. Ujednoznaczniające tę formułę nawiązania do postaci Jana Pawła II mają w tym utworze charakter wielu cytatów i kryptocytatów z fragmentów Papieskiego nauczania, np. *Niechaj wszystkie pokolenia żyją w prawdzie – / Tylko ona wyzwolenia siłę ma. / Niech oblicze naszej ziemi odmienione / Fundamentem z twardej skały będzie nam* (Chc G), zestawionych z cytatem z Jego ulubionej pieśni: *On nas szukał, my do Niego dziś przyszliśmy, / Swoją barękę zostawiając gdzieś na brzegu*.

Podobną funkcję pełnią cytaty ze słów papieża i ich trawestacje również w hymnie Gimnazjum nr 2 w Luboniu, w którym jedyna odnosząca się do bohatera grupa nominalna: *Słuchajmy słów Patrona, / Nauczyciela Świata* (Loń G), nie identyfikuje go – ze względu na metaforyczność – jednoznacznie, por. *W historii glebę wzrastaj, / Chron Polskę – swe dziedzictwo / Przekraczaj próg nadziei, / zwyciężaj dobrem zło!* (Loń G). Natomiast w *Hymnie szkół papieskich* autorstwa księdza Hieronima Chamskiego, w którym adresata określa tylko wyrażenie Patronie nasz, Jego identyfikacji służy zarówno zacytowanie jego słów w mowie niezależnej: „*Niech zstąpi Duch Twój*” – *zawolałeś z nami*, jak i opis powszechnie znanego wydarzenia z Jego pogrzebu: *Podmuchał wiatru już zamknięta księga* (Bił LO).

Z zebranych 36 różnych hymnów szkół im. Jana Pawła II tylko w jednym: w hymnie Szkoły Podstawowej nr 9 im. Jana Pawła II w Ełku pt. *Cześć, nasz Patronie, cześć!*, brak środków językowych umożliwiających jednoznaczną identyfikację adresata wpisanego w tekst w sytuacji

niedysponowania przez realnego odbiorcę wiedzą, kto jest patronem szkoły. Refren tego hymnu ma uniwersalny charakter: *Cześć, nasz Patronie, cześć, / bo Ty wszak uczysz nas / z uśmiechem prawdę nieść / na każdy życia czas.*

Rozwiązanie skrótów:

Bił LO Katolickie Liceum Ogólnokształcące im. Papieża Jana Pawła II w Biłgoraju (http://www.kgilo.lbl.pl/php/ona_3.php); **Ben SP** Zespół Szkół w Benicach, Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II (<http://www.szkolabenice.republica.pl>); **Borz G** Publiczne Gimnazjum im. Jana Pawła II w Borzęcinie (<http://www.gimnazjumborzecin04.republika.pl>); **Chc G** Gimnazjum im. Jana Pawła II w Chociwlu (<http://gimch.w.interia.pl/patron.htm>); **Chrz SP** Szkoła Podstawowa nr 17 w Chorzowie (<http://www.szkoła17.xt.pl/>); **Czan G** Publiczne Gimnazjum im. Kardynała Karola Wojtyły w Czańcu (www.gimnazjum.czaniec.pl/odsylnicze/patron.html); **Ducz ZS** Zespół szkół im. Jana Pawła II w Duczkach (www.szkolawduczkach.yoyo.pl/patron2/patron2.html); **Elk SP** i **Elk SP IV-VI** (www.sp9.elk.edu.pl/strony/szkola/ceremonial.php); **Gd G** Gimnazjum nr 3 im. Jana Pawła II w Gdańsku (www.gim3gda.pl/index.php?m=1&pm=4); **Gr SP** Szkoła Podstawowa w Gruszczycach (<http://www.spgruszczyce.com/>); **Klecz SPiG** Szkoła Podstawowa i Gimnazjum im. Jana Pawła II w Kluczach (gimklucze.republika.pl/strony/nadanie_imienia.htm); **KK SP** Zespół Szkół Publicznych, Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II, Kleszczewo Kościerskie (<http://www.zspkleszczewo.strefa.pl>); **Klm ZS** Zespół Szkół Publicznych im. Jana Pawła II w Klimkówce (http://klimkowka.republika.pl/spis/spis_szk.html); **KM SP** Szkoła Podstawowa nr 3 im. Jana Pawła II w Kasince Małej (http://www.mszana.pl/sp3_kasinka); **Lbn SP** Szkoła Podstawowa nr 51 im. Jana Pawła II w Lublinie (<http://www.sp51.lublin.pl/index1.html>); **Loń G** Gimnazjum nr 2 w Luboniu (<http://www.gim2lubon.neostrada.pl/>); **Lcz G** Gimnazjum im. Jana Pawła II w Łęczycy (<http://www.gimlca.pl/>); **Mas ZS** Zespół Szkół im. Jana Pawła II w Masłowie (<http://zsmaslow.republika.pl/hymn.htm>); **Mog SP** Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Mogielnicy (www.sp.mogielnica.szkolnastrona.pl); **Mr G** Gimnazjum im. Jana Pawła II w Mroczy (www.gimnazjummrocz.pl); **NS SP** Szkoła

Podstawowa nr 21 im. Jana Pawła II w Nowym Sączu (<http://www.sp21.sacz.com.pl/hymn.html>); **OI SP** Szkoła Podstawowa nr 7 im. Jana Pawła II w Oleśnicy (http://www.sp7.olesnica.pl/hymn_szk.htm); **Pacz SP** Publiczna Szkoła Podstawowa nr 3 im. Jana Pawła II w Paczkowie (<http://www.wodip.opole.pl/~sp3paczkow/nadimienia.htm>); **PG SP** Zespół Szkół, Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II, Gimnazjum nr 2 w Podolu Górowej (<http://www.zs-podole.prv.pl/>); **Pr SP** Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Prostkach (<http://www.spprostki.fantex.pl>); **Pzdr SP** Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Pyzdrach (<http://www.zspyzdry.republika.pl>); **RW G** Gimnazjum nr 1 im. Ojca Świętego Jana Pawła II w Rabie Wyżnej (www.gim1.rabawyzna.pl/index.php/school/info/anthem); **Rych G** Gimnazjum im. Jana Pawła II w Rychwale (www.gimnazjum.rychwal.net); **SK ZS** Zespół Szkół im. Jana Pawła II w Sadku-Kostrzy (zsp zadek_kostrza.republika.pl/hymn.htm); **SM SP** Szkoła Podstawowa nr 3 im. Jana Pawła II w Sędziszowie Młp. (<http://free.of.pl/s/szkpodsedsiszow>); **Wad SP** Szkoła Podstawowa nr 1 w Wadowicach (<http://www.sp1wadowice.iap.pl/hymn.htm>); **Zk SP** Katolicka Szkoła Podstawowa w Zakopanem im. Jana Pawła II (http://www.ksp_zakopane.republika.pl/archiwum.html); **Zrz G** Publiczne Gimnazjum im. Jana Pawła II w Zarzeczu (www.minskigimnr2.neostrada.pl/rokszkolny.htm); **Zrz SP** Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Zarzeczu (http://209.85.129.104/search?q=cache:YGB27reh8oJ:www.ko.rzeszow.pl/zalaczniki/patriotyzm/zarzecze.ppt+patronie+nasz+Janie+pawle+II&hl=pl&ct=clnk&cd=20&gl=pl&lr=lang_pl); **Żag SP** Publiczna Szkoła Podstawowa nr 3 im. Jana Pawła II w Żaganiu (http://www.szkoła-ztradycja.org/user_prezentacja.php?grupa=6&user=503); **Żar G** Gimnazjum im. Jana Pawła II w Żarowie (<http://www.gimnazjum.zarow.pl/hymn.htm>).